

INTERVIEW Nicole Immler weet hoe belangrijk het is om sorry te horen

Excuses aanbieden voor misstanden, hoe doe je dat?

Op 2 juli biedt de Nederlandse staat officieel excuses aan moeders die tussen 1956 en 1984 werden gedwongen afstand te doen van hun baby's en kinderen die destijds zijn afgestaan. Excuses aanbieden voor historische misstanden is essentieel, maar ook tricky, weet historica Nicole Immler.

Jannie Schipper
 jannie.schipper@mediahuis.nl

Amsterdam ■ „Excuses maken is het begin van het herstel van relaties”, zegt Nicole Immler. Als professor Historical Memory and Transformative Justice aan de Universiteit voor Humanistiek heeft Immler onder meer onderzocht hoe de slavernij in Nederland wordt herinnerd en hoe het rechtsherstel is verlopen voor de Indonesische slachtoffers van Nederlandse moordpartijen. Uit haar ervaring blijkt: een herstelproces kan niet zonder excuses, maar excuses kunnen ook niet zonder herstelproces.

Eigen schuld

„Excuses maken voor historische misstanden is echt existentieel”, zegt Immler. „Als een onderwerp zoveel impact heeft gehad, kun je zonder excuses niet verder.” Een belangrijk psychologisch aspect van excuses is dat slachtoffers bevestigd krijgen dat zij slachtoffer zijn. Niet alleen dat ze hebben geleden, maar ook dat anderen daarvoor verantwoordelijk zijn geweest. „Mensen in deze groepen geven zichzelf vaak de schuld. Dat zien we bij de Toeslagenaffaire, bij misstanden in de Jeugdzorg, bij afstandsmoeders. Juist dit wordt omgedraaid op het moment dat een rechter of overheid zegt: sorry, dit had echt anders moeten. Jij hebt alles goed gedaan, wij hebben daar schuld aan.”

Tegelijkertijd benadrukt de historica dat excuses geen eindpunt, maar een startpunt zijn. „Mensen denken vaak dat het klaar is als er excuses zijn aangeboden, maar daar begint het pas”, zegt Immler. „Het gaat altijd om het heden. Mensen vragen niet alleen excuses en herstel voor wat henzelf is aangedaan, maar spreken ook voor anderen.” Zij ziet dat als er opnieuw misstanden aan het licht komen: mensen die geweld in de Jeugdzorg hebben meegemaakt, reageren extra gevoelig als er weer nieuws is over incidenten in de Jeugdzorg. Kinderen die als baby zijn afgestaan, springen in de bres voor arbeidsmigranten die in hun ogen onder druk worden gezet om hun baby af te staan.

Verleden en heden

„Overheden zijn vaak terughoudend met excuses, ook omdat er snel nadruk wordt gelegd de financiële en juridische gevolgen van excuses, maar het gaat om herstel in bredere zin, in de eerste plaats het herstel van relaties”, zegt Immler. Het nemen van maatregelen om soortgelijke misstanden in de toekomst te voorkomen, is daarin net zo belangrijk als schadeherstel voor degenen die eronder hebben

Afstandsmoeders bij het gerechtshof in Den Haag. Zij wilden de staat aansprakelijk stellen voor het hun aangedane leed, maar verloren de zaak in 2025 ook in hoger beroep.

FOTO ANP / ROBIN UTRECHT

„
Mensen denken vaak dat het klaar is als er excuses zijn aangeboden, maar daar begint het pas

geleden. De website van Verleden in Zicht (ViZ), de stichting voor afgestane kinderen, illustreert dit. In het nieuwsoverzicht staan twee moties die deze week in de Tweede Kamer werden aangenomen. De eerste, over brieven die afstandsmoeders aan hun dossier kunnen toevoegen, heeft te maken met hun eigen verleden en herstel. De tweede, over waarborgen voor onbedoeld zwangere arbeidsmigranten, gaat over het heden.

In het geval van afstandsmoeders en afgestane kinderen zijn er al een aantal maatregelen genomen. Zo is buitenlandse adoptie verboden en is de toegang tot afstands- en adoptiedossiers verbeterd. Toch staan er ook nog een aantal pijnpunten open. Bijvoorbeeld het feit dat afgestane kinderen het afstands-dossier alleen mogen inzien met toestemming van hun biologische moeder, zelfs als die al is overleden. „Dat de ene groep toegang heeft en de andere niet, werkt weer averechts in het vertrouwen tussen verschillende groepen”, zegt Immler. „Dezelfde rechten zouden moeten gelden voor beide partijen. Nu worden groepen toch weer

tegenover elkaar gezet.” Belangenorganisaties van afgestane kinderen en afstandsmoeders zijn heel blij dat er na jaren duwen en trekken eindelijk een datum is waarop excuses zullen worden aangeboden: 2 juli. De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid Claudia van Bruggen zal dit namens het kabi-

net doen. In eerdere interviews noemde de historica vijf factoren waarbij het vaak misgaat bij officiële excuses: de plek en datum waarop de excuses worden aangeboden, de persoon die ze uitsprekt, het proces dat eraan voorafgaat en dat erop volgt, en de inhoud van de excuses.

Keti Koti

De tijd en plaats en wie de excuses uitspreekt, kunnen excuses maken of breken. Toenmalig premier Rutte kreeg veel boosheid over zich heen toen hij eind 2022 excuses wilde maken voor het slavernijverleden van Nederland. Toen koning Willem-Alexander vervolgens een gevoelige rede uitsprak op 1 juli 2023 op Keti Koti, de herdenkings- en vieringsdag van de afschaffing van de slavernij, werd dit veel beter ontvangen. „Ik stond ernaast, jonge mensen waren echt gegrepen, ook door de formulering”, zegt Nicole Immler. „Hij sprak over de schending van mensenrechten en vroeg echt om vergiffenis.” In Suriname werden de excuses in 2025 aanvaard, nadat duidelijkheid was gekomen over een

herstelprogramma en de koning ook ter plekke zijn excuses had bekrachtigd. Want uiteindelijk gaat het daarom: de inhoud. „Het moet niet een los gebaar zijn. Excuses zijn niet iets wat een minister in zijn eentje schrijft. Goede excuses zijn samen met de betrokkenen geschreven.”

Waar de belangenorganisaties minder blij mee zijn, is dat bijna niemand de datum nog kent, terwijl betrokkenen zich van tevoren moeten aanmelden. „Er zijn bijna dertigduizend mensen hierdoor getroffen, en wij en stichting DNA (De Nederlandse Afstandsmoeder) bereiken er hooguit duizend”, zegt bestuurslid Frans Haven van ViZ. „Wij zijn heel bang dat mensen op die dag op het NOS-journaal zien dat er excuses zijn geweest, terwijl ze van niets wisten. Nicole Immler beaamt het belang van brede bekendheid. „Bij ons onderzoek naar herstelmaatregelen in de Jeugdzorg bleek dat veel mensen niet eens wisten dat er excuses waren geweest. Anderen wisten weer niet van de herstelmaatregelen. Als mensen er niet van weten, is het voor hen niet gebeurd.”